

UDK 327:911.3(63:620:624)
Bibliid 0543-3657, 72 (2021)
God. LXXII, br. 1181, str. 87-105
Izvorni naučni rad
Primljen: 14.1.2021.
Prihvaćen 25.1.2021.
doi: https://doi.org/10.18485/iipe_mp.2021.72.1181.5

Danilo BABIĆ¹

Hidropolitika na Nilu: između konflikta i „Renesanse”

SAŽETAK

U ovom radu govorimo o političkim tenzijama koje su nastale u basenu reke Nil usled izgradnje „Brane Renesansa“ od strane Etiopije. Kao teorijsku osnovu koristimo koncept hidro-hegemonije, autora Zejtauna i Vernera, i nastojimo da pojasnimo istorijski kontekst i galimatijas pravnih dokumenata koji regulišu vodotok reke Nil. Cilj rada je prikazivanje pozicija tri najznačajnije priobalne države (Etiopije, Egipta i Sudana). U radu analiziramo njihove motive, ciljeve, argumente i opasnosti koje se javljaju po ove države u slučaju za njih nepovoljnog rešenja. Zatim identifikujemo moguća kompromisna rešenja koja bi mogla dovesti do povoljnog rešenja za sve tri zainteresovane strane.

Ključne reči: Nil, Egipat, Etiopija, hidropolitika, brana, GERD, Asuan.

Uvod

Dostupnost pijaće vode po glavi stanovnika već sada je nedovoljna i dodatno se smanjuje širom sveta. Za ovakvo stanje odgovaran je niz faktora od kojih su najznačajniji: klimatske promene, zagađenje, populacioni pritisak

¹ danilo.babic@diplomacy.bg.ac.rs

Rad je nastao u okviru naučnoistraživačkog projekta „Srbija i izazovi u međunarodnim odnosima 2020. godine“, koji finansira Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije, a realizuje Institut za međunarodnu politiku i privredu tokom 2020. godine.

i nenamensko, prekomerno korišćenje vode. Naučnofantastični scenariji o tome kako je voda vrednija od nafte sada postaju realnost.

Politiku vode, ili bolje rečeno hidropolitiku, možemo definisati kao ponašanje uslovljeno dostupnosti vode i vodnih resursa. Arun Elhans (*Arun Elhance*) definiše hidropolitiku kao „studiju konflikta i saradnje među državama po pitanju vodnih resursa koji prelaze međunarodne granice“.² Piter Molinga (*Peter Mollinga*) klasifikuje hidropolitiku u četiri kategorije: 1) svakodnevnu politiku upravljanja vodom; 2) upravljanje vodom na nacionalnom nivou; 3) međudržavna hidropolitika; 4) globalna hidropolitika.³

Dešavanja u basenu reke Nil, koje je pokrenula izgradnja Brane Renesansa od strane Etiopije, već sada obuhvata prve tri kategorije koje je naveo Molinga, a ukoliko se ispune egipatske težnje za međunarodnom arbitražom ovo pitanje će postati deo globalne hidropolitike.⁴

Povod za pisanje ovog rada je trenutna kriza koja se događa usled izgradnje Brane Renesansa u Etiopiji. Međutim, ovaj događaj je samo poslednji okidač u nizu koji je ponovo oživeo krizu koja traje nekoliko vekova. U ovom radu analiziramo sukob između „političkog gospodara“ Nila – Egipta, koji je tokom svoje bogate istorije bio neosporni hegemon nad rekom, i „izazivača“ – Etiopije, koja je geografski gospodar Nila zbog same činjenice da se nalazi u gornjem toku reke. U analizu uključujemo i Sudan koji se nalazi između dva rivala i čiji su položaj i naklonost veoma često menjali ravnotežu moći kroz istoriju. Cilj rada je prikazivanje pozicija ove tri najznačajnije priobalne države. U radu analiziramo njihove motive, ciljeve, argumente i opasnosti koje se javljaju po ove države u slučaju po njih nepovoljnog rešenja. Rad počinjemo analizom osnovnih pojmova teorijske paradigme hidrohegemonije koju su prvi put 2006. godine primenili autori Mark Zejtaun (*Mark Zeitoun*) i Džeroen Varner (*Jeroen Warner*), i kroz rad pratimo u kojoj meri se ova teorija poklapa sa događajima na terenu. Zatim nastojimo da pojasnimo istorijski kontekst rivaliteta i galimatijas pravnih dokumenata koji regulišu vodotok reke Nil. U nastavku pojedinačno izlažemo pozicije svake od tri posmatrane države (od izvora ka ušću). Rad završavamo identifikacijom mogućih kompromisnih rešenja koja bi omogućila mirno rešavanje spora u duhu slogana i ideje Afričke unije – afrička rešenja za afričke probleme (*African solutions to African problems*).

² Arun P. Elhance, *Hydropolitics in the 3rd World: Conflict and cooperation in International River Basins*, Institute of Peace Press, Washington D.C., 1999, p. 3.

³ Peter P. Mollinga, “Water, politics and development: Framing a political sociology of water resources management”, *Water alternatives*, 1(1), 2008, pp. 7, 12.

⁴ Pun naziv ovog projekta na engleskom jeziku glasi *Grand Ethiopian Renaissance Dam – GERD*, dok je skraćenica na amharskom jeziku glasi *TalHiGe*. S obzirom na to da na srpskom jeziku nema smisla, odlučili smo se za termin Brana Renesansa.

Koncept hidrohegemonije

Hidrohegemonija određuje prirodu odnosa unutar rečnog basena koji deli nekoliko zemalja i koje okuplja međusobna interakcija sukoba i saradnje u upravljanju rekom.⁵ Koncept hidrohegemonije kreirali su Mark Zejtoun i Džeroen Varner 2006. godine kako bi bolje razumeli odnose priobalnih država i njihove istorijske tranzicije od sukoba i dominacije ka saradnji. Sam koncept odnosi se na hegemoniju na nivou rečnog basena i zasniva se na strategijama kontrole resursa: zarobljavanje resursa (*resource capture*), integracije resursa, (*resource integration*), ograničavanje resursa (*resource containment*). Ove strategije razrađene su kroz niz taktika kao npr. pritisak-prinuda, potpisivanje sporazuma, konstrukcija narativa. Ove taktike se koriste u cilju eksploatacije asimetrije u snazi država koje dele rečni sliv. Akter koji zadobije kontrolu nad resursom postaje hidrohegemon.⁶

Autori su 2010. godine napravili reviziju ovog koncepta i stvorili modifikovani okvir koji počiva na četiri stuba moći: geografskoj, materijalnoj, pregovaračkoj moći i idejnoj snazi (snaga vizije).⁷

Spomenute taktike ovog projekta dodatno je razradio i pregrupisao Muhamed Salman Taje (*Mohamed Salman Tayie*) identifikujući indikatore hidrohegemonije:

1. Lokacija: lokacija rečne države je veoma bitna jer je ona determinisana geografijom i predstavlja jedini faktor koji se ne može promeniti. Uzvodnoj državi njena lokacija omogućava da manipuliše vodenim tokovima reke, kao i mogućnost da ih preusmeri ili u nekim ekstremnim situacijama potpuno zaustavi.

2. Relativna snaga države. Ovaj indikator je raščlanjen na tri grupe.

(a) Materijalna moć uključuje sposobnost države da mobilise i transformise svoje sposobnosti u silu, poput ekonomske moći, vojne moći, tehnološke moći i političke moći na međunarodnom nivou.

(b) Sposobnost pregovaranja uključuje sposobnost nagovaranja drugih strana na ustupke i sposobnost postizanja kompromisa, kao i veštinu sklapanja međunarodnih ugovora.

⁵ Ana Elisa Cascão, Mark Zeitoun, "Power, hegemony and critical hydropolitics". In A. Earle, A. Jägerskog, & J. Ojendal (Eds.), *Transboundary water management: Principles and practice*. London: Earthscan, 2010, p. 28.

⁶ Mark Zeitoun, Jeroen Warner, "Hydro-hegemony – a framework for analysis of transboundary water conflicts". *Water Policy*. 8 (5), 2006, pp. 435-460.

⁷ Ana Elisa Cascão, Mark Zeitoun, "Power, hegemony and critical hydropolitics". In A. Earle, A. Jägerskog, & J. Ojendal (Eds.), *Transboundary water management: Principles and practice*. London: Earthscan, 2010, pp. 27-42.

(c) Idejna snaga: označava sposobnost priobalne države da nametne određene ideje i vizije drugim državama, kao i na njenu sposobnost da spreči bilo kakve promene koje ometaju status hegemonije.

3. Potencijal eksploatacije vodnih resursa rečnom basenu ogleđa se kroz sposobnost izgradnje vodne infrastrukture.⁸ Ovaj indikator je donekle sličan materijalnoj moći ali nije istovetan. Naime, država može da poseduje materijalnu moć ali da ne bude u mogućnosti da eksploatiše vodne resurse zbog niza različitih razloga, kao što su: nepovoljan reljef i geologija, zagađenje, odsustvo adekvatnog kadra i odsustvo želje za eksploatacijom usled drugačije strategije razvoja.

Istorijat tenzija oko regulacije vodotoka reke Nil

Reku Nil deli 11 zemalja: Burundi, Demokratska Republika Kongo, Egipat, Eritreja, Etiopija, Kenija, Ruanda, Južni Sudan, Sudan, Tanzanija i Uganda, sa različitim količinama protoka vode po svakoj od ovih zemalja. Oko 160 miliona ljudi živi neposredno unutar granica sliva, dok indirektno korist od ove reke uživa oko 443 miliona ljudi.⁹ S obzirom na permanentan rast populacije u Africi značaj Nila postaje još veći u budućnosti. Bez obzira na to što sliv Nila čini pomenutih 11 zemalja, ključnu ulogu, kao što smo već istakli, imaju Etiopija, Sudan i Egipat. U nastavku ovog poglavlja sledi pregled istorijskih događaja čije posledice oblikuju trenutnu krizu, kao i pregled pravnih dokumenata koji uređuju vodotok reke Nil.

U predkolonijalnom periodu prvi značajan događaj u etiopsko-egipatskim odnosima dogodio se još davne 1321. godine kada je etiopski car Amda Sejon I (*Amda Seyon I*, druga transkripcija *Amda Tsiyon*, vladao od 1314–1344) poslao izaslanika u Kairo kod mamlučkog sultana Al Nasira Muhameda izražavajući protest protiv progona koptskih hrišćana. Etiopski car je pretio da će skrenuti tok Nila ukoliko progoni i tlačenje Kopta ne prestanu.¹⁰ Sledeći značajan događaj desio se 1513. godine kada je posredstvom evropskih misionara u Etiopiju dospelo portugalski istraživač

⁸ Mohamed S. Tayie, "The Grand Ethiopian Renaissance Dam and the Ethiopian Challenge of Hydropolitical Hegemony on the Nile Basin" in A. M. Negm and S. Abdel-Fattah (eds.), *Grand Ethiopian Renaissance Dam Versus Aswan High Dam*, Springer International Publishing, 2018, p. 5.

⁹ Abteu W., Melesse AM Chapter 2: The Nile River basin. In: Melesse AM, Abteu W, Setegn SG (eds) *Nile River basin ecohydrological challenges, climate change and hydropolitics*. Springer, New York, 2014.

¹⁰ Gebre, T. Degefu, *The Nile historical legal and developmental perspectives. A warning for the twenty-first century*. Trafford, Victoria, Canada, 2013.

i vojskovođa Alfons Albukurera (*Alfons d'Albuquerque*) da preusmeri tok Nila prema Crvenom moru kroz tunel, naravno, bez praktičnog rezultata.¹¹

Kolonijalni period obeležen je britanskom kontrolom Egipta (1882–1956); Sudana (1889–1956); Ugande (1894–1962); Kenije (1895–1964) i Tanzanije (1919–1961). Belgija je kontrolisala Burundi u periodu 1916–1962; Ruandu (1922–1961) i današnji D.R. Kongo od 1908–1960.

Razvoj mašine za pređenje pamuka i njeno konačno patentiranje 1793/1794. godine povećali su vrednost pamuka širom sveta. Pamuk, Egipat i Britanija postali su determinišući faktori u potraživanja vodnih prava na Nilu. Upravo zbog pamuka Britanci su se potrudili da osiguraju vodu iz Nila za Egipat i Sudan. Da bi zadržali protok Nila prema pamučnim poljima kolonijalnog Sudana i Egipta, Britanci su incirali ugovor s etiopskim carem Menelikom II (vladao 1889–1913) kako bi rešili etiopsko-sudanska granična pitanja.¹²

Sporazum o delimitaciji granica između Etiopije i Ujedinjenog Kraljevstva (*A Treaty Between Ethiopia and Great Britain on the Delimitation of the Frontier between Ethiopia and Sudan*) potpisan je 1902. godine. Etiopska verzija ovog sporazuma u članu III na amharski se može prevesti kao „Car Menelik II, kralj etiopskih kraljeva, složio se da neće izvoditi radove preko reke Plavi Nil, jezera Tana i reke Sobat, koji bi mogli da u potpunosti blokiraju protok vode do Belog Nila, ili dopustiti drugima da rade taj posao bez prethodnog dogovora sa engleskom vladom.“ Tumačenje ovog zakona od strane Marijane Mundi (*Maryanne Mundy*) iz 2015. godine navodi da je ugovor nejasan, a promena okolnosti u vezi s primenom ugovora, kao što je kraj kolonizacije, nija uzeta u obzir a bila je osnov za odbijanje kolonijalnih ugovora u drugim slučajevima. Još važnije, amharska verzija prevodi se kao: „protok iz tri vodena tela neće biti ‘potpuno zaustavljen’“, dok je u engleskoj verziji reč „potpuno“ izostavljena.¹³

Britanska komisija iz 1919. osnovana je da razreši suprotna stanovišta o tome da li će brana Senar u Sudanu imati uticaja na Nisku asuansku branu u Egiptu (izgrađena 1898–1902). Nakon toga usledio je sporazum iz 1929. godine između Ujedinjenog Kraljevstva i egipatske kolonijalne uprave kojim su Egiptu data prava na vodu, uključujući veto ovlašćenje za upotrebu vode Nila i operacije upravljanja vodom koje još uvek omogućavaju upotrebu vode u Sudanu. U njemu se navodi da Egipat ima pravo na vodu Nila, uključujući i mulj koji đubri i povećava plodnost tla. Takođe, Egiptu se daje

¹¹ Andrew Carlson, „Who owns the Nile? Egypt, Sudan, and Ethiopia’s History-changing dam“, *Origins* 6(6), 2013.

¹² Abteu, Wossentu, Dessu, B. Shimelis, *The Grand Ethiopian Renaissance Dam on the Blue Nile*, New York: Springer, 2019. p. 15.

¹³ Maryanne Mundy, „International law approaches to Ethiopian water rights“, *Georgetown Environ Law Review* Georgetown University, Washington D.C., 2015.

pravo veta na sve infrastrukturne projekte na Nilu. Izvor iz „nilske Abisinije“ (Etiopije) bio je tek spomenut.¹⁴ Dakle, u ovom sporazumu Etiopija nije bila ugovorna strana i nije potpisala ništa.

Naredni sporazum je potpisan 1959. godine između tada već nezavisnog Sudana i britanske kolonijalne uprave u Egiptu. Ukratko, sporazumom je predviđeno da 66% vodnih resursa pripada Egiptu a 22% Sudanu. Ostatak vode je posmatran kao gubitak usled evaporacije. Takođe, ovim sporazumom Sudan je dao „blagoslov“ za izgradnju Visoke asuanske brane (*Aswan High Dam*). Zauzvrat Sudanu je odobrena izgradnja brane Rosaries.¹⁵ Etiopija je ponovo izostavljena iz svih sporazuma.

Postkolonijalno razdoblje dovelo je u pitanje pravne ugovore iz kolonijalne ere, a kulminiralo je formiranjem Inicijative za sliv Nila 1999. godine (*Nile Basin Initiative - NBI*) koju su potpisale sve zemlje sliva, osim Eritreje. Cilj NBI bio je „Postići održivi društveno-ekonomski razvoj kroz pravično korištenje i korist od zajedničkih vodnih resursa sliva Nila.“ Putem NBI razvijen je okvir za saradnju radi ravnopravne raspodele ekonomske koristi od vodnih resursa u slivu. Okvirni sporazum o saradnji potpisale su 2010. godine zemlje gornjeg toka: Burundi, Etiopija, Kenija, Ruanda, Tanzanija i Uganda. Etiopski parlament ratifikovao je sporazum 2013. godine.¹⁶ Međutim, ova inicijativa i dalje nije zaživela punim kapacitetom zbog neslaganja zemalja donjeg toka (Sudana i Egipta).

Kao naredni korak u rešavanju spornih pitanja iniciran je „Sporazum o deklaraciji principa“ između Etiopije, Egipta i Sudana 23. marta 2015. u Kartumu. Reč je o sveobuhvatnom dokumentu koji sadrži deset principa i čiji je jedini cilj regulacija etiopske Brane Renesansa. Radi poštovanja principa ekonomičnosti u ovom radu analiziraćemo samo ključne stavke ovog sporazuma.

Princip III (*Principle Not to Cause Significant Harm*) govori o tome da će tri zemlje preduzeti sve odgovarajuće mere kako bi sprečile nanošenje značajne štete drugim stranama u korištenju reka Nil i Plavi Nil. Ukoliko se ipak nanese značajna šteta jednoj od zemalja, država čija upotreba reke nanese takvu štetu, u nedostatku saglasnosti za takvu upotrebu, preduzima sve odgovarajuće mere uz konsultacije sa pogođenom državom u cilju uklanjanja ili ublažavanja takve štete i, po potrebi, razgovara o pitanju naknade.

Princip V o regulaciji inicijalnog punjenja brane. Tri strane su se dogovorile da će u potpunosti sprovesti odluke Međunarodnog panela stručnjaka (IPoE). Ovaj panel je formiran da bi proučio dizajn Brane

¹⁴ Wossenu Abteu, Shimelis, Dessu B., op. cit., p. 16.

¹⁵ I. H. Abdalla, “The 1959 Nile Waters Agreement in Sudanese-Egyptian relations”, *Middle Eastern Studies*, 7:3, 1971, pp. 329-341.

¹⁶ Wossenu Abteu, Shimelis Dessu B., op. cit., p. 17.

Renesansa. Panel je sačinjavalo po dva stručnjaka iz Egipta, Etiopije i Sudana i četiri međunarodna stručnjaka.¹⁷

Princip VI propisuje da će prioritet za kupovinu energije proizvedene od brane Renesansa imati zemlje nizvodno (Egipat i Sudan). Smatra se da će se na ovaj način doprineti izgradnji poverenja.

Princip X o mehanizmu za mirno rešavanje sporova kaže da će tri zemlje rešavati sporove koji nastanu tumačenjem ili sprovođenjem ovog sporazuma, sporazumno putem konsultacija ili pregovora u skladu sa načelom dobre vere. Ako stranke ne mogu rešiti spor na bazi konsultacija ili pregovora, mogu zajednički zatražiti pomirenje, posredovanje ili uputiti stvar na razmatranje šefovima država ili šefova vlada.¹⁸ Dakle, najveći problemi su sprečavanje i naknada eventualne štete, problem inicijalnog punjenja i mehanizam rešavanja sporova.

Pozicija Etiopije

Osnovni argument Etiopljana glasi da sa teritorije Etiopije potiče 85% ukupne količine vode u reci Nil. Pokretanje izgradnje Brane Renesansa 2011. godine je odraz rastuće potrebe za energijom i sigurnosti hrane u Etiopiji. Dizajnirani maksimalni tehnički kapacitet za proizvodnju električne energije je 6000MW. Prosečna brzina protoka Plavog Nila generisaće trećinu instalirane snage sa prosečnom godišnjom proizvodnjom energije od 15.700 GWH.¹⁹ Procenjuje se da će izgradnja brane utrostručiti proizvodnju električne energije i obezbediti nesmetano snabdevanje vode stanovnicima regije Benišangul–Gumuz (Benishangul–Gumuz) tokom cele godine, što će podići i kvalitet poljoprivrede u ovom kraju.²⁰ Masovna elektrifikacija je od ključne važnosti za povećanje produktivnosti i efikasnosti etiopske privrede, samim tim razvoj zemlje u celini. Eventualni neuspeh projekta Brane Renesansa značio bi stagniranje zemlje u narednim decenijama.

U želji da ubede region i međunarodnu zajednicu u korisnost i „bezopasnost“ projekta Brane Renesansa, zvaničnici Etiopije navode argumente:

¹⁷ International panel of experts (IPoE) on Grand Ethiopian Renaissance Dam project. FinalReport, Addis Ababa, Ethiopia, 2013.

¹⁸ Full text of ‘Declaration of Principles’ signed by Egypt, Sudan and Ethiopia, dostupno na <http://aigaforum.com/documents/full-text-of-egypt-sudan-ethiopia-agreement-on-nile-use.pdf>, prstupljeno 9.1.2020.

¹⁹ Abteu, Wossenu, Dessu, B. Shimelis, op. cit., pp. 8, 115.

²⁰ Mohamed S. Tayie, “The Grand Ethiopian Renaissance Dam and the Ethiopian Challenge of Hydropolitical Hegemony on the Nile Basin”, in A. M. Negm and S. Abdel-Fattah (eds.), *Grand Ethiopian Renaissance Dam Versus Aswan High Dam*, Springer International Publishing, 2018, p. 16.

1. Brana niti troši niti preusmerava vodu u neki drugi sliv.

2. „Gubitak usled isparavanja (evaporacije) koji nastaje na Brani Renesansa znatno je manji od količine vode koju ova brana štedi. Ušteda dolazi od smanjenih poplava što dalje rezultuje smanjenim procedivanjem i isparavanjem“.

3. „Regulisani protok koji donosi brana koristi Egiptu i Sudanu kroz: zaštitu od poplava, širenje površina koje se navodnjavaju, efikasniju upotrebu vode, smanjenje opterećenja sedimenta, pristupačniju trgovinu čistom energijom i drugo.“

4. Etiopija tvrdi da je brana u potpunosti bezbedna, da njen dizajn, konstrukcija i upravljanje slede sve međunarodne standarde. Područje brane nije podložno zemljotresima, a potres pokrenut punjenjem brane uračunat je u projekat. Prilikom izgradnje brane korišteni su hidrološki podaci o protoku vode, uključujući kišne i sušne godine, tako da su projektovane poplave preliva, procene verovatne maksimalne poplave i preusmeravajuće poplave ispunile najviši sigurnosni zahtev koji preporučuje Međunarodna komisija za velike brane (ICOLD).

5. Brana ima 74 milijarde kubika vode skladišnog kapaciteta (oko 60 su takozvana „živa“ skladišta, a 14 milijardi kubika rezervisano je za popunjavanje sedimentom. Pomenutih 60 milijardi kubika je uglavnom obnovljivi izvor vode koji će se puštati, zatim obnavljati svake godine. Ako se punjenje brane podudara sa kišnim godinama, nema razloga za brigu u vezi sa smanjenjem protoka nizvodno. Ako se ispostavi da su godine sušne, revidiraće se strategija punjenja. Fleksibilnom strategijom punjenja Etiopija nastoji da razveje strahove Egipta o nepovoljnom uticaju ove brane na egipatsku poljoprivredu.

Etiopljani takođe tvrde da postojeći volumen Visoke Asuanske brane (koji je u visini dvostrukog godišnjeg volumena protoka Nila) ima sposobnost da apsorbuje sve potencijalne višegodišnje šokove izazvane tokom punjenja Brane Renesansa.²¹ Etiopljani navode i dodatne prednosti za Egipt: (a) brana povećava ukupno skladištenje, samim tim i koristi od vode Nila u Egiptu tokom suše; (b) brana će pomoći u regulaciji poplava; (c) Brana Renesansna omogućava da se isparavanje iz Asuanske brane smanji na 9,5 milijardi kubika vode godišnje sa oko 10,8 milijardi kubika, što će produžiti život Asuanskoj brani za jedan vek; (d) regulacija protoka koju omogućava Brana Renesansa poboljšaće plovnost nizvodno; (e) obnovljiva energija potencijalno može koristiti i za električnu mrežu Egipta.

Etiopska istraživanja predvidela su i koristi za Sudan kao što su: (a) ublažavanje rizika od poplave i smanjenje štete od poplava; (b) brana će ponuditi regulisani protok vode pomažući Sudanu da sačuva vodu i proširi

navodnjavane površine; (c) akumulacioni rezervoar brane će ublažiti posledice suše u Sudanu; (d) brana pomaže u smanjenju gubitaka vode i troškova održavanja irigacionih kanala koji su skloni taloženju sedimenta; (e) Povećaće proizvodnju energije u branama Senar i Merove u Sudanu; (f) Sudan bi mogao stvoriti novu hidroenergiju iz rada rečnog sistema i imati koristi od dalekovoda (koje bi gradila Etiopija zarad sopstvene elektrifikacije) za potencijalnu proizvodnju obnovljive (električne) energije.

Konačno, Etiopljani smatraju da Brana Renesansa ima i regionalne i globalne koristi: (a) brana pruža čistu energiju smanjujući emisiju CO₂ koja bi bila generisana za proizvodnju ekvivalentne energije iz fosilnih goriva; (b) klimatski modeli opšte cirkulacije (GCM) procenjuju da će klimatske promene povećati količinu kiša u etiopskim planinama i da će brana pomoći u upravljanju viškom vode; (c) Energija koju generiše brana ojačaće regionalnu i ekonomsku integraciju; (d) brana će povećati regionalno poverenje, saradnju i razvoj.²² Upravo je poverenje najveći problem za Egipat, a o tome više u delu posvećenom Egiptu.

Posmatrano iz ugla teorije hidrohegemonija Etiopije je izazivač hegemon – država koja poseduje povoljnu geografsku poziciju poseduje materijalnu moć i nameru da eksploatiše vodne resurse. Takođe, Etiopija pokušava da nametne svoju viziju drugim zemljama sliva i međunarodnoj zajednici. Međutim, Etiopija još uvek nema mogućnost da nametne sklapanje međunarodnog sporazuma koji bi joj pogodavao.

Pozicija Sudana

Poljoprivreda je najvažnija ekonomska grana u Sudanu. Na severu dve trećine ljudi zavisi od poljoprivrede a na jugu zemlje čak 85%, stoga je proizvodnja hrane i poljoprivredni razvoj najvažniji cilj svake vlade.²³ Ovaj argument je neophodno imati u vidu uvek kada analiziramo bilo koji aspekt politike u Sudanu.

Istorijski položaj Sudana u prošlosti, u pogledu korištenja vodnih resursa Nila, definisan je sporazumom sa Egiptom iz 1959. godine. U skladu s tim, ovaj sporazum je Sudan učinio „zarobljenikom“ Egipta, jer Sudan nije mogao jednostrano raskinuti uslove ove međunarodne obaveze bez prethodnog pristanka Egipta. Drugim rečima, iako su Sudanci znali da je sporazum u suprotnosti sa njihovim interesima, te da bi ga trebalo poništiti, oni to nisu mogli učiniti niti se osloboditi međunarodnog pritiska.

²² Ibid. pp. 136-137.

²³ Elisa Cascão A., “Ethiopia – Challenges to Egyptian Hegemony in the Nile Basin”, *Water Policy* 10, no. Suppl. 2: 2008, pp. 1-28.

Pre izgradnje Brane Renesansa, Sudan nije bio slobodan od egipatskog uticaja i nije mogao delovati kao nezavisni akter u pogledu Nila. Kao rezultat toga Sudan nije imao drugu mogućnost osim da se povinuje hegemonijskoj doktrini Egipta. Osim toga, Sudan u prošlosti nije nailazio na razumevanje kod međunarodnih aktera zbog suprotne spoljnopolitičke orijentacije u odnosu na Egipat. Druge arapske države su Egipat smatrale regionalnim hegemonom, kao i diplomatskim saveznikom koji zastupa njihove interese. Osim toga, Sudan nije želeo da se suprotstavi Egiptu povodom Nila bojeći se jakog mešanja Egipta u unutrašnja pitanja Sudana kroz sponzorisanje direktnih i posrednih inicijativa za promene režima. Štaviše, prema razmišljanju diskutantata fokus grupa iz etiopskih i sudanskih akademskih krugova, Sudan nije bio dorastao da se tehnički, vojno i ekonomski takmiči sa Egiptom.²⁴

Izgradnja Brane Renesansa predstavlja faktor koji menja dosadašnju ravnotežu moći. Sudan koristi egzistencijalnu priliku i pojavu Etiopije kao aktera koji osporava egipatsku hegemoniju nad Nilom, da i sam ospori sporazum iz 1959. godine i popravi vlastiti podređeni položaj u odnosu na Egipat. Sudan se u nekoliko navrata pojavio kao posrednik između Etiopije i Egipta jer predviđa da će imati koristi od brane kao što su: kontrola poplave, kontrola mulja, regulisani protok vode i kupovina električne energije.²⁵ Vidimo da Sudan faktički podržava argumente Etiopije i projekte na reci Nil. Rastuća pregovaračka snaga Etiopije za suzbijanje hegemonijskog diskursa Egipta biva praćena većom diplomatskom podrškom Sudana Etiopiji.²⁶ Dakle, možemo konstatovati da ljudi koji donose odluke u Sudanu percipiraju buduću promenu ravnoteže snaga i žele da postave svoju zemlju na stranu budućeg hegemonu. U nastavku analiziramo razloge zbog kojih dolazi do promene pozicije Sudana.

U novije vreme došlo je do postepenog poboljšanja stavova običnih Sudanaca i vlade Sudana prema etiopskom projektu Brane Renesansa. Razlog tome su praktična iskustva koje su Sudanci stekli iz prethodnih projekata Etiopije na reci Nil, posebno hidroelektrane Tekeze, koja im je omogućila održiv protok vode prema njihovoj teritoriji tokom cele godine izbegavajući poplave. Stoga su Sudanci postepeno shvatili činjenicu da bi planovi štednje vode Nila u Etiopiji, uključujući i projekat Brane Renesansa, mogle imati pozitivan doprinos ukupnom integriranom razvoju sliva i neće predstavljati pretnju hidrološkim i klimatskim karakteristikama sliva.²⁷

Drugi razlog usled koga je došlo do promene lojalnosti prema Etiopiji je suštinski vezan za poljoprivredu, a već smo istakli koliko je poljoprivreda

²⁴ Embiale Beyene, Aslam Khan, Mohammed Seid Ali, op. cit., p. 160.

²⁵ Wossenu Abteu, Shimelis Dessu B., op. cit., p. 25.

²⁶ Embiale Beyene, Aslam Khan, Mohammed Seid Ali, op. cit., p. 162.

²⁷ Embiale Beyene, Aslam Khan, Mohammed Seid Ali, op. cit., pp. 164-165.

bitna za Sudan. Naime, relativna politička nestabilnost Egipta nakon Arapskog proleća, te procene da Egipat sada malo toga može ponuditi Sudanu. S druge strane, saradnja sa Etiopijom obećava povećanje površine obradivog zemljišta što je za Sudan veoma značajno s obzirom na to da je nakon nezavisnosti Južnog Sudana u julu 2011. godine Sudan izgubio pristup zemljištu od 28 miliona hektara obradivih površina.²⁸ Još jedan razlog povećanje naklonosti prema Etiopiji je upravo posredovanje Etiopije između Sudana i nezavisnog Južnog Sudana i podrška 5.000 etiopskih mirovnih snaga u Darfuru pod komandom UN-a, kao i dodatnih 4.300 duž granice između Sudana i Južnog Sudana. Takođe, budući da i Sudan i Etiopija sprovode transformacije svojih strategija ruralnog razvoja, ovaj projekat predstavlja šansu za konvergenciju njihovih interesa.²⁹

Jedini potencijalni problem sa kojim se suočava Sudan je odsustvo koordinacije. Kao što smo već rekli: na Nilu postoji mnoštvo infrastrukturnih projekata koji se nalaze nizvodno od Brane Renesansa, stoga bi eventualno nekontrolisano ispuštanje vode od strane Etiopije moglo da preplavi sudanske brane Rosaries i Senar i izazove ogromnu štetu. Zato je sveobuhvatni sporazum u interesu Sudana.

Pozicija Egipta

Reka Nil zauzima presudno mesto u životu Egipta i Egipćana. Na njegovim obalama je odavno uspostavljena jedna od najstarijih ljudskih civilizacija. Nil je uvek bio svedok razvoja politike, ekonomije i društva koje je egipatska država proživljavala u različito doba. Zapravo, nijedna reka nije imala ulogu u životu neke države, kakvu je imao Nil u životu Egipta. Nil je stvorio ne samo vodni i poljoprivredni sistem Egipta već je i ključna determinanta političkog i ekonomskog sistema. Objedinjavanjem oko vodnog sistema Nila i koordinacije rasporeda navodnjavanja u različitim provincijama Egipta, nastalo je političko jedinstvo, centralizovana država, a samim tim konsolidovano je i nacionalno jedinstvo.

Budući da je glavni izvor slatke vode, Nil ostaje izvor života za Egipćane. Egipat se gotovo u potpunosti oslanja na vodu Nila za svoje poljoprivredne i industrijske potrebe. Naime, obezbeđuje oko 96,5% godišnjih potreba Egipta za vodom, dok drugi izvori poput kiše, podzemnih voda i desalinizacije i drenažnih voda u najboljem slučaju ne daju više od 3,5-5%. Stoga, svaki

²⁸ S. Umbadda, "Agricultural Investment Through Land Grabbing in Sudan", in J. Gertel, R. Rottenburg, and S. Calkins (eds.), *Disrupting Territories: Land, Commodification and Conflict in Sudan* (Rochester, NY: Boydell and Brewer 2014) pp. 31-51.

²⁹ Hala Nasr, Andreas Neef, "Ethiopia's Challenge to Egyptian Hegemony in the Nile River Basin: The Case of the Grand Ethiopian Renaissance Dam", *Geopolitics*, July 2016, p. 4.

nedostatak vode koja dolazi u Egipat iz reke Nil ima negativan i direktan uticaj na njegovu poljoprivrednu i industrijsku proizvodnju. Pojedine procene sa egipatske strane govore da ako se Brana Renesansa puni u periodu od tri godine Egipat gubi pola žetve za taj period, dok period punjenja od šest godina smanjuje prinose za 15%. Sa svakih milijardu kubnih metara vode manje, Egipat gubi 200.000 jutara obradive zemlje. Za razliku od svih ostalih zemalja basena Nila koje imaju obilje kiše tokom godine, velike količine podzemnih voda i mnoge druge reke, to nije slučaj sa Egiptom. Nema sumnje, dakle, da je Nil uvek bio ishodište života u Egiptu, koji je bio i ostao dar Nila.³⁰

Egipat se smatra za „veliku silu u arapskom svetu“, pre svega zbog činjenice da je geopolitički usredsređen na stratešku poziciju koja kontroliše Suetski kanal. Egipat predstavlja diplomatsko središte arapskih država i ključnog aktera koji utiče na arapsko-izraelski sukob. Na osnovu gore navedenih varijabli, koje svedoče o njegovoj snažnoj pregovaračkoj snazi u regiji, Egipat ima snažan istorijski profil te je u prošlosti uspešno nametnuo svoje političke orijentacije Sudanu, posebno po pitanju Nila.³¹ Svojom diplomatskom snagom Egipat je dugo vremena uspevao da osujeti etiopske planove za izgradnju infrastrukture na Plavom Nilu vešto koristeći unutrašnje slabosti Etiopije.

Egipat kao svoju polaznu poziciju uzima ugovor iz 1959. i smatra da se o njemu ne može pregovarati. Stoga se protivi ratifikaciji Okvirnog sporazuma o saradnji na slivu Nila (u okviru inicijative NBI).³²

Tokom vlade Muslimanske braće pod predsednikom Morsijem retorika Egipta postala je znatno oštrija, diskursi o pravu na koje se pozivao Egipat postali su definisani kao Bogom dana prava koristeći pojmove kao što su: „džihad za vodu“ i odmazda, a zaštita vodnih prava Egipta je prikazana kao presudna za islam. Strah od nedostatka vode i svih posledica koje su sa tim povezane poslužila je za kreiranje narativa o „zloj“ Etiopiji koja želi da ugrozi i destabilizuje Egipat, posebno ističući odnos između Etiopije i Izraela. Pod vođstvom predsednika Sisija (od juna 2014), ton nacionalističke retorike ponovo se promenio i umirio, apelujući na samokontrolu. Predsednik Sisi preduhitrio je rasprave uveravajući da Etiopija ima pravo na vlastiti razvoj pod uslovom da ne dođe do štete za Egipat. Dosledno je ponavljao da Nil predstavlja javno dobro, a ne privatnu svojinu, kao i načela uzajamne koristi

³⁰ Mohamed S. Tayie, „The Grand Ethiopian Renaissance Dam and the Ethiopian Challenge of Hydropolitical Hegemony on the Nile Basin“, in A.M. Negm and S. Abdel-Fattah (eds.), *Grand Ethiopian Renaissance Dam Versus Aswan High Dam*, Springer International Publishing, 2018, pp.7-9.

³¹ Embiale Beyene, Aslam Khan, Mohammed Seid Ali, op. cit., p. 165.

³² Alan Nicol, Anna Elisa Cascão, „Against the Flow – New Power Dynamics and Upstream Mobilisation in the Nile Basin“, *Review of African Political Economy* 38/128 (2011) pp. 317-325.

koja proizilaze iz Konvencije UN o ne-navigacijskoj upotrebi međunarodnih vodotoka iz 1997.³³

Sisijeva ublažena retorika je u skladu sa procenama eksperata koje govore da uticaji Brane Renesansa na Egipat nisu toliko dramatični. Pomenuti Međunarodni panel eksperata navodi da su jedine negativne posledice po Egipat prilikom punjenja brane smanjen kapacitet za proizvodnju električne energije na Asuanskoj brani i smanjeno navodnjavanje, ali samo u slučaju izrazito jakih suša. Sa druge strane, navode se brojne koristi kao što su smanjenje poplava, smanjena sedimentacija u jezeru Naser i više obradivih površina u dugom roku.³⁴

Studija o dugoročnim efektima sprovedena 2015. godine takođe je pokazala da će se negativni učinci Brane Renesansa na ekonomiju Egipta preokrenuti nakon što brana postane potpuno operativna, pružajući dugoročnu korist i Sudanu i Egiptu.³⁵

Pomirljive poruke počele su da pristižu i od egipatskih eksperata. Ajman Salama (*Ayman Salama*), profesor međunarodnog prava i član Egipatskog veća za inostrane poslove (ECFA) izjavio je da Egipat nema pravo da zahteva od Etiopije prekid izgradnje brane jer pomenuta Deklaracija o principima iz marta 2015. godine nije sadržavala takvu klauzulu.³⁶

Najmračnije slutnje egipatske strane demantuju događaji vezani za punjenje brane koji su se dogodili polovinom 2020. godine. Etiopska vlada objavila je uspešno okončanje prve faze punjenja renesansne brane 21. jula 2020. godine. Etiopija planira da započne drugu fazu punjenja rezervoara Brane Renesansa u avgustu 2021. godine, kada zemlju zahvati naredna kišna sezona. Druga faza ima za cilj prikupljanje 18,4 milijarde kubika vode, u odnosu na 4,9 milijardi kubika osiguranih ove godine od kiše i poplava iz Plavog Nila. Etiopski zvaničnici su ranije izjavili da se očekuje da će punjenje brane trajati između 5–7 godina, a da će se do 2023. godine dostići pun kapacitet za proizvodnju električne energije, koja će započeti već u januaru ili februaru 2021. godine.³⁷

³³ Hala Nasr, Andreas Neef, "Ethiopia's Challenge to Egyptian Hegemony in the Nile River Basin: The Case of the Grand Ethiopian Renaissance Dam", *Geopolitics*, July 2016, p. 9.

³⁴ International panel of experts op. cit., p. 41.

³⁵ Khasay T.N., Kuik O., Brouwer R., Van der Zaag P., "Estimation of the transboundary economic impacts of the Grand Ethiopian Renaissance Dam. A computable general equilibrium analysis", *Water Resources and Economics* vol. 10 (Supplement C), 2015, pp. 14-30.

³⁶ Wossenu Abtew, Shimelis Dessu B., op. cit., p. 25.

³⁷ Enterprise The state of the nation: "Ethiopia to start the second phase of GERD reservoir filling in August 2021", 23. Aug 2020 <https://enterprise.press/stories/2020/08/23/ethiopia-to-start-the-second-phase-of-gerd-reservoir-filling-in-august-2021-20592/> pristupljeno 9.1.2021.

Geolog Abas al-Šaraki (*Abbas al-Sharaki*) koji je šef Odeljenja za prirodne resurse Afričkog istraživačkog instituta, rekao je da najava Etiopije o završetku prve faze punjenja renesansne brane krši sporazum potpisan sa dve države nizvodno (Egipat i Sudan), jer krši klauzulu o nepreduzimanju nikakvih jednostranih akcija koje utiču na interese tri države. Međutim, istakao je da Egipat nije bio pogođen prvom fazom punjenja brane, velikim delom zbog toga što je Egipat već ograničio gajenje useva za koje je potrebno obilje vode, kao što su banane i pirinač. Dodao je da egipatska visoka Asuanska brana sadrži dovoljno zalih vode da izdrži godine suše, pa Egipat nije pogođen odlukom Etiopije koja je počela da puni renesansnu branu.³⁸

Mnogo veći problem od realne štete izazvane Branom Renesansa (koja videli smo i nije toliko dramatična) je problem poverenja između Egipta i Etiopije. Naime, rivalstvo između Egipta i Etiopije seže u daleki srednji vek kada se Etiopsko carstvo sukobljavalo sa Mamlucima. Nepoverenje Egipta je razumljivo s obzirom na to da Etiopija, zahvaljujući činjenici da se nalazi uzvodno u odnosu na Egipat, ima potpunu kontrolu nad tokom reke, a Egipat s druge strane nema mnogo aduta u rukavu. Razumljiva je i ogorčenost „jastrebova“ u egipatskoj administraciji zbog poljuljanog nacionalnog ponosa usled činjenice da je status Egipta, kao političkog gospodara Nila, hidrohegemon ozbiljno ugrožen.

Moguća kompromisna rešenja

S obzirom na sve do sada rečeno, s protokom vremena Egipat i Sudan će možda morati priznati dugoročnu prednost Brane Renesansa i uključiti se u konstruktivan dijalog uz aktivno učešće u uspešnom završetku i radu brane. Stoga predviđamo da će se dalji tok ovog spora odvijati u pravcu kompromisa i obostrano korisnih rešenja. U ovom radu identifikujemo neka od kompromisnih rešenja.

Jedan od načina za rešenje problema u basenu reke Nil je osnivanje regionalnog ekspertskeg tela po uzoru na sličnu organizaciju koja već postoji na afričkom kontinentu – reč je o Razvojnoj organizaciji basena reke Senegal (*Senegal River Basin Development Organization* – nadalje OMVS). OMVS je regionalno telo za upravljanje rekama Senegal u čijem su članstvu Gvineja, Mali, Mauritanija i Senegal. Organizacija je napravljena 1972. godine nakon nekoliko teških sušnih godina. OMVS je jedino afričko telo za upravljanje rekama koje u potpunosti primenjuje princip jednake raspodele među zemljama članicama po pitanju vlasništva nad infrastrukturu izgrađenom u basenu i koristima od vodnih resursa. Na primer 60% potrebne pijaće vode

³⁸ Al Masry Al Youn: “Egypt unaffected by initial filling of GERD: expert”, 24. july 2020. <https://egyptindependent.com/egypt-unaffected-by-initial-filling-of-gerd-expert/> pristupljeno 9.1.2021.

za Dakar dolazi iz infrastrukture koja je izgrađena pod okriljem OMVS. U nekim gradovima infrastruktura OMVS-a obezbeđuje čak 100% pijaće vode. Ova infrastruktura omogućava stvaranje 800 GWh električne energije na godišnjem nivou po pristupačnim cenama kao i 375 hiljada hektara navodnjavane obradive zemlje. OMVS je snažna organizacija koja nastoji da obezbedi savremena tehnološka rešenja koja su politički prihvatljiva za sve zemlje članice. Ciljevi organizacije nisu usmereni samo na upravljanje rekom, već su to povećanje prehrambene sigurnosti, proizvodnja energije, smanjenje ekstremnog siromaštva i promocija regionalne integracije. Važno je napomenuti da je ovo stručno telo uvek uspelo da ostane izvan političkih trzavica koje su česte za region Zapadne Afrike.³⁹ Istini za volju, sličan projekat je osmišljen u okviru pomenute NBI inicijative, ali članovi organizacije i dalje ne mogu da postignu konsenzus oko osnovnih načela.

Od svih zemalja u slivu Nila Egipat ubedljivo najviše zavisi od reke, što možemo videti na sledećoj tabeli.

Tabela 1: Stepen zavisnosti država sliva reke Nil u odnosu na reku

Zemlja	Stepen zavisnosti od sliva reke Nil (%)
Egipat	96,4
Ruanda	15,4
Sudan	11,9
Kenija	6,6
Burundi	2,8
Etiopija	2

Izvor: World Bank, Development indicators, 2007, pp. 14-17.

Vidimo da je Egipat u ubedljivo najlošijoj situaciji u odnosu na sve druge države po pitanju zavisnosti od reke, i mora da smanji zavisnost od Nila ne samo zbog brane Renesansa već i zbog vlastitog populacionog pritiska. Naime, sajt *Worldometers* previđa da će populacija Egipta 2050. godine biti brojnija za više od 57 miliona ljudi.⁴⁰ S obzirom na očekivan prirast populacije i u drugim zemlja sliva i klimatske promene, opravdano je postaviti pitanje da li će ekosistem Nila uspeti da izdrži i nastavi da bude „žila kucavica“

³⁹ Alam, Undala, "Cooperating Internationally over Water: Explaining L'espace OMVS", *The Journal of Modern African Studies*, vol. 50, no. 2, 2012, pp. 175-199, www.jstor.org/stable/41653698.

⁴⁰ World Meters Website <https://www.worldometers.info/world-population/egypt-population/>.

Egipta. Dakle, brana Renesansa je samo katalizator koji je ubrzao neizbežne promene koje moraju da se dogode u budućnosti. Jedna od strategija mogla bi da bude izgradnja fabrika za desalinizaciju na regionalnom nivou, u koje bi mogle da se ukjuče i druge zemlje Magreba koje imaju slične probleme sa nedostatkom vode. Projekte bi pored zemalja učesnika mogla da finansira Etiopija prihodom od izvezene električne energije kada brana Renesansa bude završena, Afrička unija ili neka od bogatih arapskih zemalja.

Još jedan *modus vivendi* je zajedničko ulaganje u solarne panele u Etiopiji, u regiji Ogaden. Ukoliko bi Egipat uz pomoć neke druge bogate arapske zemlje finansirao ovaj projekat time bi Etiopiji bili kompenzovani gubici u zaradi i etiopske vlasti bi mogle da pristanu na „maksimalno sporo“ punjenje brane Renesansa (punjenje samo od padavina). Na taj način bi i šteta za Egipat bila minimalna, gotovo nepostojeća.

Postoji i inicijativa da se pribegne međunarodnoj arbitraži u skladu sa principom X Deklaracije o principima. Kao medijator najčešće su spominjane SAD. S obzirom na celokupnu afričku istoriju i preovlađujuće negativne posledice po Afriku i Afrikance prilikom mešanja stranog faktora, smatramo da predloženi medijator nije dobro rešenje, koje svakako nije u skladu sa pomenutom vizijom Afričke unije „afrička rešenja za afričke probleme.“ Po našem sudu jedino prihvatljivo arbitriranje bilo bi na multilateralnom nivou od strane Afričke unije ili Ujedinjenih nacija.

Zaključak

Situacija u basenu reke Nil izgradnjom Brane Renesansa doživela je svoju periodičnu eskalaciju. Pozicija Egipta kao hidrohegemonu biva ozbiljno uzdrmana. Strahovi Egipta su razumljivi, iako rasplet događaja na terenu pokazuje da posledice izgradnje brane nisu tako katastrofalne kako se u početku mislilo. Dugoročno gledano, Egipat će svakako morati da preduzima mere u smeru diverzifikacije svoje ekonomije. Sa druge strane, Etiopija predstavlja izazivača dosadašnjem hegemonu. Etiopija je najzad skupila snage da iskoristi bogatstvo prirodnog resursa koji ima na raspolaganju. U potpunosti uspešna realizacija projekta izgradnje Brane Renesansa je od vitalnog interesa za etiopske ekonomske i nacionalne interese. Sudan se nalazi između odlazećeg i nadolazećeg hegemonu. Sudan pokušava da maksimizira vlastitu korisnost od projekta izgradnje brane uz postupno povećanje naklonosti ka Etiopiji. U interesu Sudana je postizanje sveobuhvatnog sporazuma koji bi regulisao upravljanje celokupnom infrastrukturom na Nilu, jer najveći strah Sudana leži u odsustvu koordinacije. Sveukupno gledano, predviđamo dalju deeskalaciju ovog spora i postizanje rešenja koje će biti prihvatljivo za sve aktere.

Literatura

- Abdalla, I. H., "The 1959 Nile Waters Agreement in Sudanese–Egyptian relations", *Middle Eastern Studies*, 7:3, 1971 DOI: 10.1080/00263207108700185.
- Abteu, Wossenu, Dessu, B. Shimelis, *The Grand Ethiopian Renaissance Dam on the Blue Nile*, New York:Springer, 2019, <https://doi.org/10.1007/978-3-319-97094-3>.
- Alan, Nicol, Cascão, Anna Elisa, "Against the Flow – New Power Dynamics and Upstream Mobilisation in the Nile Basin", *Review of African Political Economy* 38/128 (2011) pp. 317-325.
- Cascão, Ana, Elisa, Zeitoun, Mark, 2010, Power, hegemony and critical hydropolitics. In A. Earle, A. Jägerskog, & J. Ojendal (Eds.), *Transboundary water management: Principles and practice*. London: Earthscan, pp. 27-42.
- Degefu, Gebre, T., *The Nile historical legal and developmental perspectives. A warning for the twenty-first century*. Trafford, Victoria, Canada, 2013.
- Elhance, Arun P., *Hydropolitics in the 3rd World: Conflict and cooperation in International River Basins*, Institute of Peace Press, Washington D.C., 1999.
- Embiale, Beyene, Aslam, Khan, Mohammed, Seid Ali, "The Dynamics of Ethiopia– Sudan Relations Over the Hydro-politics of Nile", *Insight on Africa* 10(2) 150–168 2018, African Studies Association of India SAGE Publications DOI: 10.1177/0975087818772235.
- International panel of experts (IPoE) on Grand Ethiopian Renaissance Dam project. Final Report, Addis Ababa, Ethiopia, 2013. https://www.scidev.net/wp-content/uploads/site_assets/docs/international_panel_of_experts_for_ethiopian_renaissance_dam_final_report.pdf
- Khasay, T.N., Kuik O., Brouwer, R., Van dar Zaag, P., "Estimation of the transboundary economic impacts of the Grand Ethiopian Renaissance Dam. A computable general equilibrium analysis", *Water Resources and Economica* vol.10(Supplement C), 2015, pp.14-30.
- Mollinga, Peter P., "Water, politics and development: Framing a political sociology of water resources management", *Water alternatives*, 1(1), 2008.
- Mundy, Maryanne, "International law approaches to Ethiopian water rights", *Georgetown Environ Law Review* Georgetown University, Washington D.C., 2015, dostupno na <https://gielr.wordpress.com/2015/09/29/the-nile-aint-just-a-river-in-egypt-international-law-approaches-to-ethiopian-water-rights-georgetown-international-environmental-law-review/>.
- Nasr, Hala, Neef, Andreas, "Ethiopia's Challenge to Egyptian Hegemony in the Nile River Basin: The Case of the Grand Ethiopian Renaissance Dam", *Geopolitics*, July 2016, DOI 10.1080/14650045.2016.1209740.

- Tayie, Mohamed S., "The Grand Ethiopian Renaissance Dam and the Ethiopian Challenge of Hydropolitical Hegemony on the Nile Basin", in A.M. Negm and S. Abdel-Fattah (eds.), *Grand Ethiopian Renaissance Dam Versus Aswan High Dam*, Springer International Publishing, 2018, DOI 10.1007/698_2018_295.
- Umbadda, S., "Agricultural Investment Through Land Grabbing in Sudan", in J. Gertel, R. Rottenburg, and S. Calkins (eds.), *Disrupting Territories: Land, Commodification and Conflict in Sudan* (Rochester, NY: Boydell and Brewer 2014) pp. 31-51.
- Undala, Alam, "Cooperating Internationally over Water: Explaining L'espace OMVS." *The Journal of Modern African Studies*, vol. 50, no. 2, 2012, pp. 175-199, www.jstor.org/stable/41653698. Accessed 8 Jan. 2021.
- Zeitoun, Mark, Warner, Jeroen, "Hydro-hegemony - a framework for analysis of trans-boundary water conflicts", *Water Policy*. 8 (5), 2006, pp. 435-460. doi:10.2166/wp.2006.054. ISSN 1366-7017.

Izvori sa interneta

- Enterprise The state of the nation: "Ethiopia to start the second phase of GERD reservoir filling in August 2021", 23. Aug 2020 <https://enterprise.press/stories/2020/08/23/ethiopia-to-start-the-second-phase-of-gerd-reservoir-filling-in-august-2021-20592/>, pristupljeno 9.1. 2021.
- Al Masry Al Youn: "Egypt unaffected by initial filling of GERD: expert" 24. July 2020. <https://egyptindependent.com/egypt-unaffected-by-initial-filling-of-gerd-expert/> pristupljeno 9.1. 2021.
- <https://www.worldometers.info/world-population/egypt-population/>
- Full text of 'Declaration of Principles' signed by Egypt, Sudan and Ethiopia, dostupno na <http://aigaforum.com/documents/full-text-of-egypt-sudan-ethiopia-agreement-on-nile-use.pdf>, prstupljeno 9.1.2020.

HYDRO-POLITICS ON THE NILE: BETWEEN CONFLICT AND "RENAISSANCE"

ABSTRACT

In this paper, we discuss the political tensions that arose in the Nile Basin due to the construction of the Great Ethiopian Renaissance Dam (GERD). We use the concept of hydro-hegemony, authored by Zeitoun and Werner as a theoretical framework. In this paper, we try to clarify the historical context and the quagmire of legal documents that regulate the flow of the Nile River. The aim of this paper is to present the positions of the three most important riparian countries (Ethiopia, Egypt, and Sudan). We analyse their motives, goals, arguments, and dangers that may arise for these countries in the event of an unfavourable solution for them. We then seek to identify possible compromises that could lead to a favourable solution for all three stakeholders.

Keywords: Nile, Egypt, Ethiopia, hydro-politics, dam, GERD, Aswan.